

Պատմություն | HISTORY

Փիլիսոփայություն | PHILOSOPHY

Հիշողություն | MEMORY

Արվեստ | ART

Ժառանգություն | HERITAGE

Հնագիտություն | ARCHAEOLOGY

conference|exhibition

YEREVAN STATE UNIVERSITY
NATIONAL GALLERY OF ARMENIA



գիտաժողով | ցուցահանդես

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՅ

Լ Ա Խ Ա Գ Ի Օ
Մ Ի Զ Ա Չ Գ Ա Յ Ի Ն
Մ Ի Զ Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ր Գ Ա Յ Ի Ն

23.09 - 26.09.2026

INTERNATIONAL
TRANSDISCIPLINARY
PROJECT

Ի՞նչ դեր են խաղում անցյալի մեր մեկնաբանությունները աղագայի տեսլական ձևավորելու հարցում

Բարոյական ի՞նչ դերապարտություններ են առաջանում վիճարկվող անցյալները մեկնաբանելիս եւ ներկայացնելիս



Ինչո՞ւ են ակադեմիական կամ մշակութային հաստատությունները միջամտում եւ օրինականացնում հավաքական հիշողությունը

Ինչո՞ւ են բազմակարծությունը, հարաբերադատությունը եւ դատմության քաղաքական օգտագործումը ազդում դատմական գիտելիքի նկատմամբ վստահության վրա

Ինչո՞ւ են աղետների, բռնության եւ կորստի դատմությունները դաժնանում կամ վերածվում ժառանգության

How do our interpretations of the past inform visions of the future?

What ethical responsibilities arise when interpreting and representing contested pasts?



How do institutions – academic or cultural – mediate and legitimize collective memory?

In what ways do pluralism, relativism, and the political use of history influence the way people trust in historical knowledge?

How are histories of catastrophe, violence, and loss preserved or transformed into heritage?

ՎԻՃԱՐԿՎՈՂ
ԱՆՑՅԱԼՆԵՐ,
ԱՆՈՐՈՇ
ԱՊԱԳԱ(ՆԵՐ)

CONTESTED
PASTS,
UNCERTAIN
FUTURE(s)

ՆԱԽԱՊԱՏՄԱԿԱՆ
ՔԱՆԴԱԿ
ԵՎ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ
ՏՈՏԵՄներ*

*Տոտեմն այն առնչակետն է, որտեղ գոյությունը ձեռք է բերում հարաբերակցային բնույթ. այստեղ իմքնությունը ոչ թե անհատական է, այլ ճարդկային եւ ոչ ճարդկային կերպերի միջեւ բաշխված ու համատեղված մի հասկացություն: Հենց այս տրամաբանությամբ էլ ցուցադրությունը հենվում է երեք հիմնական հեռանկարների վրա՝ վիշաղաբարդ եւ Ալբերտ Վարդանյանի ու Յան Դոմսի ժամանակակից բանդակային ձեւերը, որոնցից յուրաքանչյուրը համղես է գալիս որդես ժառանգության հետ երկխոսող յուրօրինակ հաղորդիչ:

PREHISTORIC
SCULPTURE
AND CONTEMPORARY
TOTEMs*

*A totem is a point of contact where being becomes relational - where identity is not individual, but shared between human and non-human forms. It is in this spirit that the exhibition rests on three main pillars: the dragon stone, and contemporary sculptural forms by Albert Vardanyan and Jan Doms - each a transmitter in dialogue with heritage.



Այս նախագիծը միավորում է 2026 թվականի սեպտեմբերի 24-26-ը Երեւանի Պետական համալսարանում կայանալիք «Վիճարկվող անցյալներ, անորոշ աղագա(ներ)» ժառանգություն, հիշողություն եւ լատենություն» խորագրով միջազգային գիտաժողովն ու դրա գաղափարական շարունակությունը հանդիսացող «Նախադատմական քանդակագործություն եւ ժամանակակից տոտեմներ» ցուցահանդեսը, որը տեղի կունենա Հայաստանի ազգային թատերասրահում գիտաժողովին զուգահեռ:

Նախագիծն իր ավանդն է ներբերում հայագիտության ոլորտ՝ խթանելով միջգիտակարգային երկխոսություն ժառանգության, հիշողության եւ լատենական մեկնաբանության շուրջ: Միավորելով գիտական բանավեճը, արվեստային փորձառությունը եւ հանրության ներգրավվածությունը՝ միջոցառումը հայկական մշակույթի լատենությունը դիտարկում է վիճարկվող անցյալի, բռնության եւ մշակութային գոյատեւմանն առնչվող համաշխարհային ավելի լայն համատեքստում:

Գիտաժողովը համախմբելու է Հայաստանից եւ արտերկրից շուրջ 60 փիլիսոփաների, լատենաբանների, մարդաբանների, հնագետների, ինչդեպ նաեւ հիշողության եւ ժառանգության հարցերով զբաղվող մասնագետների՝ քննարկելու, թե ինչդեպ են հասարակությունները մեկնաբանում եւ հաղթահարում վիճարկվող անցյալը բռնության, մշակութային կորստի եւ քաղաքական լայնքի համատեքստում:

Ցուցահանդեսը համադրելու է նախադատմական հայկական վիշադաբարերն ու ժամանակակից քանդակներն ու իմաստալացիաները՝ ստեղծելով մի ինքնատիպ միջավայր, որտեղ միախառնվում են նյութական մշակույթը, գեղարվեստական մեկնաբանությունն ու փիլիսոփայական վերաիմաստավորումը:

the project
about

This project unites the international conference “Contested Pasts, Uncertain Future(s): Heritage, Memory, and History,” to be held at Yerevan State University from 24-26 September 2026, and the related exhibition “Prehistoric Sculpture and Contemporary Totems” at the National Gallery of Armenia.

The project contributes to Armenian studies by fostering interdisciplinary dialogue on heritage, memory, and historical interpretation. By combining scholarly debate with artistic practice and public engagement, the event situates Armenian cultural history within broader global conversations about contested pasts, violence, and cultural survival.

The conference will bring together about 60 philosophers, historians, anthropologists, archaeologists, and scholars of memory and heritage to examine how societies interpret and negotiate contested pasts in contexts shaped by violence, cultural loss, and political struggle. The event will address themes such as historiographic authority, heritage preservation, collective memory, and the ethical responsibilities involved in narrating historical catastrophe. Together, the conference and exhibition form an integrated platform where scholarship, artistic practice, and public engagement meet. The project aims to deepen public understanding of Armenian cultural heritage while situating it within global debates about memory, violence, and historical responsibility.

The exhibition will combine prehistoric Armenian dragon stones with contemporary sculptures and installations, creating a unique environment where material culture, artistic interpretation, and philosophical reinterpretation blend.

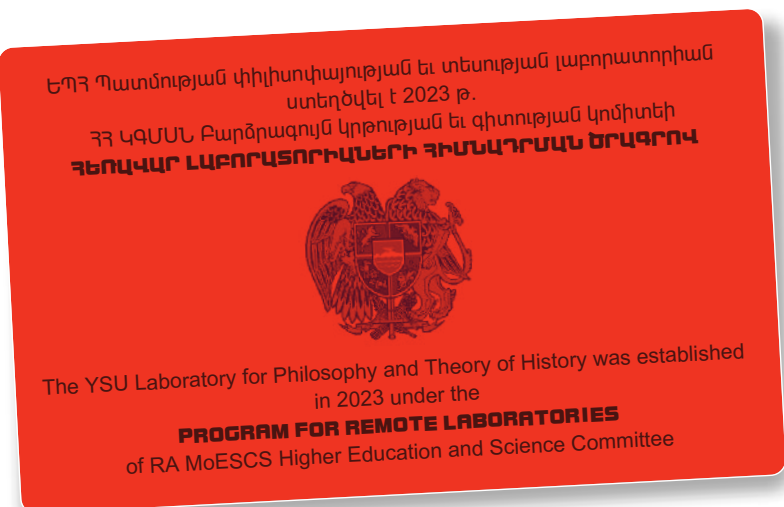
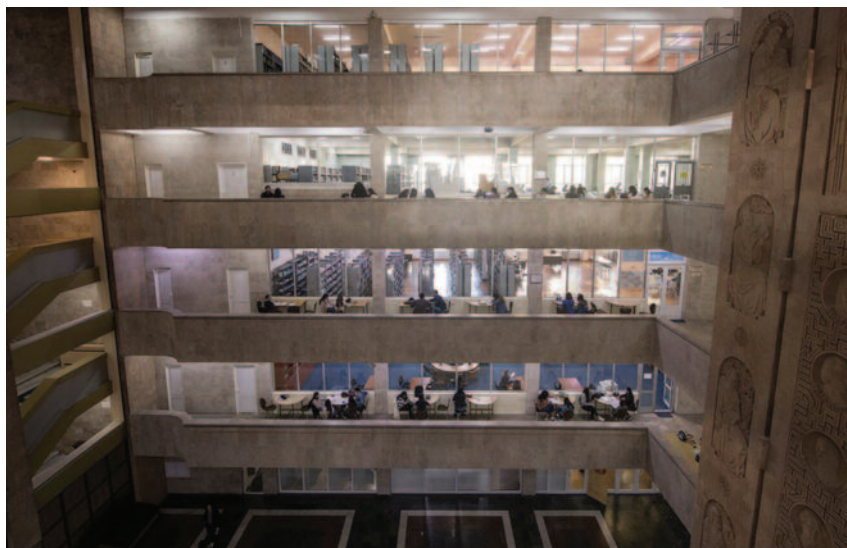




Երեւանի ղեկավարող համալսարանի Պատմության փիլիսոփայության եւ տեսության լաբորատորիան հիմնադրվել է 2023 թվականին: Լաբորատորիան միջգիտակարգային երկ-խոսության եւ մորարարական հետազոտությունների հարթակ է, որը կենտրոնացնում է ժամանակակից աշխարհի խնդիրների վրա, որոնք ղախահանգում են մեթոդաբանական մոր մոտեցում-ներ, ավելի լայն մտահորիզոններ եւ ժամանակակից փիլիսոփայության առավել խորքային փոխգործակցություն: Լաբորատորիայի մոլատակն է համադրել ժամանակակից փիլիսոփայական դիտարկումները՝ մոլատակելով ժամանակակից հումա-նիտար մտքի զարգացմանը թե՛ Հայաստանում, թե՛ միջազգային ակադեմիական դաշտում: Լաբորատորիան բաց է համագործակ-ցությունների, համատեղ մախագծերի, ակադեմիական փոխա-նակումների եւ գործընկերային մոր կադերի համար: Լաբորատորիայի հիմնադիրներն են Տուրկուի համալսարանի դոկտոր Կալլե Փիլիպինենը (գլխավոր հետազոտող) եւ Երեւանի ղետա-կան համալսարանի դոցենտ Դավիթ Մոսինյանը:



The Laboratory for Philosophy and Theory of History at Yerevan State University was founded in 2023. The Laboratory explores historical questions that call for new methodologies, broader intellectual horizons, and closer engagement between philosophy and historiography. The aim of the Laboratory is to bring historical and philosophical perspectives into productive conversation, contributing to the development of contemporary humanities research both in Armenia and internationally. The aim of the Laboratory is to bring historical and philosophical perspectives into productive conversation, contributing to the development of contemporary humanities research both in Armenia and internationally. The Laboratory is especially interested in collaborative projects, academic exchange, and building networks with scholars and institutions working in related fields. The Laboratory was founded by Principal Investigator Kalle Pihlainen (University of Turku) and Co-Investigator Davit Mosinyan (Yerevan State University).



«Վիճարկվող անցյալներ, անորոշ աղագա(ներ). ժառանգություն, հիշողություն եւ ղատմություն» թեման բացահայտում է, թե ինչ-ղես են հասարակություններն իմաստավորում ոչնչացման, բոնու-թյան եւ կորստի փորձառությունները, եւ թե ինչղես են ստեղծված այղ իմաստները ձեավորում հավաքական ինքնություններն ու աղա-գայի ղատկերացումները: Ցեղատղանությանը, ղատերագնով, մշա-կությանը ոչնչացմանը եւ էկոլոգիական աղետներով մշանավորված աշխարհի իրողությունները հաշվի առնելով՝ գիտաժողովը մղատակ ունի ուսումնասիրել անցյալը ղատմելու եւ կատցելու հետ կաղված բարղյական եւ իմացաբանական ղատասխանատղությունները: Գիտաժողովն անղրաղանաղու է ժառանգղյան, հիշողղյան եւ

ղատմագղղյան հատման կետին՝ քննելով, թե ինչղես են մղղթա-կան մնացողղները, հաստատղթեմական շղջանակները եւ ղատ-մական գղվածքները միահղղսվում անցյաղի հանղային ընկաղման ձեավորման գղրժում: Աղն կանղրաղանա մաե հարաբերաղաշ-տղղյան, մղցակցող ղատմական մղղղումների եւ փղրժագիտղղյան մկատմանը վատահղղյան բաղբայման հետեւանըով աղաշաղած մարտահղավերներին: Միավղղելով փիղիսոփայղղյան, ղատմղթ-յան, հմագիտղղյան եւ աղվետի տեսանկղղումները՝ միջղցաղումը կմղաստի ղատմական մերկաղացման բարղյագիտղղյան եւ գիտե-ղիքի, հեղինակղղյան ու հիշողղյան միջեւ մղղրբ կաղի վերաբեր-յաղ խոսղղթի զարգացմանը:

The theme Contested Pasts, Uncertain Future(s): Heritage, Memory, and History traces how societies construct meaning from experiences of destruction, violence, and loss, and how these meanings shape collective identities and future imaginaries. In a world marked by genocide, war, cultural erasure, and ecological devastation, the conference seeks to question the moral and epistemic responsibilities involved in narrating and creating the past. The conference will explore the intersection of heritage, memory, and

historiography – examining how material remains, institutional frame-works, and historical writing intertwine in shaping public understanding of the past. It will also address the challenges posed by relativism, competing historical claims, and the erosion of trust in expertise. By combining perspectives from philosophy, history, archaeology, and art, the event seeks to foster a conversation about the ethics of historical representation and the fragile relationship between knowledge, authority, and memory.



Հրաչյա եւ Ավետիք Վարդանյանների` Հայաստանում հիմնադրած ԱրթԻնսայթ հարթակը նմատակ ունի ամրադնդելու եւ ընդլայնելու հայ ժամանակակից արվեստի տեսանելիությունը, դիրքավորումն ու մշակութային արժեքը: Այն գործում է համադրողական գործունեության, ցուցահանդեսների կազմակերպման, արվեստի գործերի տեղադրման, մշակութային ռազմավարության եւ հաստատութեմական համագործակցության հատման կետում:

Հարթակի առաքելությունն է` բարձրացնել հայ ժամանակակից արվեստի արժեքը` հայեցակարգային համադրման, նրբաձաշակ ներկայացման եւ նդատակային տեղադրման միջոցով: Լինելով հայաստանյան հարթակ` ԱրթԻնսայթը բաց է միջազգային եւ միջգիտա-

կարգային այնդիսի նախագծերի համար, որոնք հայկական մշակութային համատեքստը կադում եւն համաշխարհային արվեստի, գիտական եւ հաստատութեմական քննարկումների հետ:

ԱրթԻնսայթի հիմնադիրները զուգակցում եւն համադրողական մտածողությունը, ճարտարադետական զգայունությունն ու մշակութային հետազոտությունը` առաջնորդվելով այն համոզմունքով, որ արվեստը սոսկ ցուցադրության առարկա չէ, այլ միջոց, որի օգնությամբ կարելի է վերաիմաստավորել դատմությունները, ինքնությունները, տարածքներն ու փոխհարաբերությունները:



Հայաստանի ազգային դատկերասրահում կազմակերդվելիք *Նախադատմական քանդակ եւ ժամանակակից տոտեմներ* ցուցահանդեսը փորձառության ինքնակա տիրույթ է «Վիճարկվող անցյալներ, անորոշ ադազա(ներ). ժառանգություն, հիշողություն եւ դատմություն» թեմայով գիտաժողովի շրջանակում, որտեղ ժառանգությունն ընկալվում է զգայության, տարածության եւ նյութական ներկայության միջոցով: Գիտաժողովը ժառանգությանն անդրադառնում է քննադատական վերլուծության դիրքերից, իսկ ցուցադրությունն ակտիվացնում է արվեստի առարկաների հիշողական ներուժը` անմիջական հաղորդակցման եւ հավաքական փորձառության միջոցով: Դրանք միասին ձեւավորում եւն մի էկոհամակարգ, որտեղ գիտական միտքն ու նյութը միահյուսված եւն ոչ թե որդես զուգահետ ընթացող առանձին ծրագրեր, այլ որդես հիշողության մեկ միասնական դաշտ:

Լինելով Հայաստանում` խոր դատմական շերտերով եւ դարբերական խզումներով բնորոշվող մի լանդշաֆտում, նախագիծը տեղանքը դիտարկում է որդես նյութական հիմք` առաջնային դլան մղելով այսօրվա մշակութային ժառանգության մեջ արմատավորված էթի-

կական դատսխանատվությունը: Այստեղ ժառանգությունը ոչ թե դիտարկվում է հեովից, այլ մշակվում է ներսից: Այդդիսով առարկան սոսկ հետազոտության օբյեկտից վերածվում է սուբյեկտի:

«*Նախադատմական քանդակ եւ ժամանակակից տոտեմներ*» ցուցադրությունը բացահայտում է հիշողության տարբեր համակարգերի միջեւ առկա անհամաշափությունը. քարերը հարատետում եւն առանց դիտավորության, մինչդեռ մարդիկ հիշում եւն նդատակադրված: Միավորելով դիսկուրսը, նյութը եւ տարածական փորձառությունը մեկ միասնական ամբողջի մեջ` ցուցադրությունը ստեղծում է մի հարթակ, որտեղ հիշողությունը մշտադես վերաիմաստավորվում է` տատանվելով հարատետության ու մեկնաբանության, խզման ու դատսխանատվության միջեւ:

Founded in Armenia by Hrachya and Avetik Vardanyan, ArtInsight developed to strengthen the visibility, positioning, and cultural value of contemporary Armenian art, operates at the intersection of curatorial practice, exhibition-making, art placement, cultural strategy, and institutional collaboration.

Its mission is to elevate contemporary Armenian art through conceptual curation, refined presentation, and purposeful placement. While rooted in Armenia, the platform is open to international and transdisciplinary

projects that connect Armenian cultural contexts with wider artistic, academic, and institutional conversations.

The founders bring together curatorial thinking, architectural sensitivity, and cultural research - guided by a conviction that art is not only an object of display, but a medium through which histories, identities, spaces, and relationships can be reimagined.

ART INSIGHT

Presented at the National Gallery of Armenia, *Prehistoric Sculpture and Contemporary Totems* operates as an autonomous field of experience within the conference *Contested Pasts, Uncertain Future(s): Heritage, Memory, and History* in which heritage is encountered through perception, space, and material presence. While the conference addresses heritage through critical reflection, the exhibition activates the memorizing capacity of art objects through encounter and collective experience. Together, they form an ecosystem in which scholarship and matter are woven into one another, not as separate programmes running in parallel, but as a single, shared field of memory. Situated in Armenia, a landscape marked by deep historical strata and repeated rupture, the project treats place as material ground, foregrounding the ethical responsibility embedded in cultural heritage today. Here heritage is not observed from a distance, it is worked from within. In doing so, the object does not simply get examined, it becomes a subject.

Prehistoric Sculpture and Contemporary Totems unfolds an asymmetry between regimes of memory: stones persist without intention; humans remember with purpose. By bringing discourse, matter, and spatial experience into a single continuum, the exhibition and the conference together create an arena in which memory is continually negotiated - between endurance and interpretation, between rupture and responsibility.

Ճանապարհորդությունը սկսվում է թանգարանի մուտքից՝ այն գործերով, որոնք սահմանում են հաղորդակցության կանոնները: Առաջինը *Վիշապ*ն է՝ նախադասական բնօրինակ մի վիշապաբարձր՝ բերված Հայկական լեռնաշխարհից, որտեղ այս մոնոլիտները կանգնեցվում էին լեռնային լճերի ու հնագույն արոտավայրերի հարեամությամբ՝ մատնանշելով տեղանքը, տիեզերականը եւ մարդկային ու տարերայինի միջեւ եղած սահմանագիծը: Կանգնել մնան կոթողի առջեւ՝ նշանակում է առերեսվել հազարամյակների անընդմեջ նյութական գոյությանը. մի առարկայի, որն իր դիմացկունությամբ գերազանցել է թե՛ իրեն ստեղծած բաղաբակություններին եւ թե՛ այն լամդաֆտներին, որոնց մի մասն էր կազմում ժամանակին: Թանգարանի շենին *Վիշապ*ը դառնում է ցուցադրության խարիսխը: Այն առաջին հաղորդակն է՝ բար, որն իմաստ է կրել հազարամյակներ շարունակ առանց մնան մտադրության:

The journey begins at the museum entrance with the works that establish the terms of encounter. The first is the *Vishap*, an original prehistoric dragon stone, drawn from the Armenian Highlands where these monoliths were erected beside mountain lakes and ancient pastures, marking territory, cosmology, and the boundary between the human and the elemental. To stand before one is to stand before several thousand years of unbroken material persistence: an object that has outlasted the civilizations that made it and the landscapes that once held it. At the threshold of the museum, the *Vishap* anchors together the exhibition and the conference. It is the first transmitter: a stone that has carried meaning across millennia without ever intending to.



ՀԻՆԱՎՈՒՐՑ ՀԱՂՈՐԴԱԿ

ANCIENT TRANSMITTER



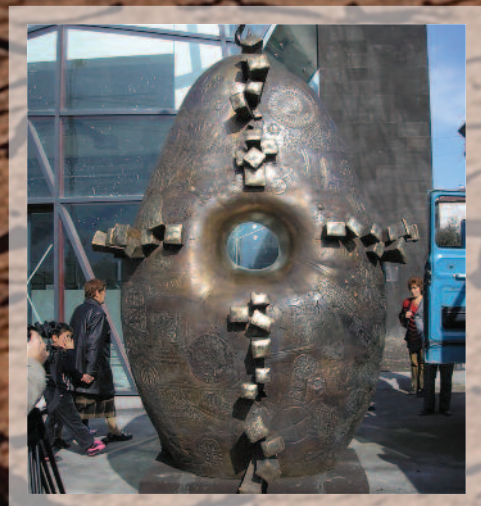
Ալբերտ Վարդանյանի «Պուլսար. ծոն հաղադության» մոնումենտալ բրոնզե քանդակի ստեղծման ակունքները հիմնավորապես խարսխված են քաղաքացիական պատասխանատվության եւ մշակութային տեղաշարժի ծիսակարգի վրա: Նախագծի իդացումը գերմանացի ճարտարադետ Գիդո Յուլսմանին է, որի այցը Վարդանյանի արվեստանոց դարձավ այս պատվերի իրականացման խթանը եւ կամուրջ դարձավ Բոխումի Քրիստոսի եկեղեցու ու տեղի համայնքի միջեւ: Յուլսմանը ստանձնեց մախագծի ճարտարադետական վերահսկողությունը, իսկ մշակութային միջնորդ Ալեքսան Տեր-Սիմասյանը համակարգում էր այն: Քանդակը պաշտոնապես պատվիրել էր Բոխում-Լինդեմի Ավետարանական ծխական համայնքը՝ Էոնա Լինդեմանի անհատական նվիրատվության օգնությամբ: Քանդակը տեղադրվեց Բոխումի Քրիստոսի եկեղեցուն, իսկ 2006 թ. մայիսի 19-ին դրա պաշտոնական բացումը խորհրդանշականորեն համընկավ Ազգային սգո օրվա հետ, եւ քանդակն իմաստավորվեց ոչ թե պարգադես որդես ներմուծված քաղաքային օբյեկտ, այլեւ որդես պատմական դիմակայունության եւ միջազգային դիվանագիտության լիիրավ պատգամաբեր:

The genesis of Albert Vardanyan's monumental bronze sculpture, *Pulsar: Ode to Peace*, is fundamentally rooted in a ritual of civic accountability and cultural displacement. The project was conceived by German architect Gido Hülsmann, whose initial visit to Vardanyan's studio catalyzed the vision for the commission and forged the vital liaison with the Christuskirche and its local parish community; Hülsmann subsequently assumed structural oversight of the project, which was orchestrated by cultural mediator Alexan Ter-Minasyan and formally commissioned by the Evangelical Parish of Bochum-Linden through a private donation by Erna Lindemann. The sculpture was permanently installed at the Christuskirche in Bochum, Germany, and its formal handover on November 19, 2006, deliberately coincided with Volkstrauertag (the National Day of Mourning), institutionalizing the sculpture not merely as an imported municipal object, but as a fully realized emissary of historical resilience and international diplomacy.

ՊՈՒԼՍԱՐ. ԶՈՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ PULSAR: ODE OF PEACE

Եթե *Վիշապը* դիմանում է ժամանակին առանց հատուկ մտադրության, ապա *Պուլսարը* ճառագայթում է հստակ մոլատակադրմամբ: Քանդակն ունի երկակի սկզբնաղբյուր. հնագույն հայկական պաշտամունքային քարը, որ հեթանոսական ժամանակներից ի վեր մեծարվել է իր բուժիչ էներգիայի համար, եւ աստղաֆիզիկական ժողովարը, որի ուղիղ ազդանշաններն արձագանքում են բաբախող սրտի տրոփյունին: Բրոնզեաձույլ մակերեսն ամփոփում է ողջ պատմության ընթացքում ստեղծված քաղաքակրթությունների խորհրդանշները՝ թե՛ հայտնի, թե՛ անհայտ՝ լուսնալուսնի դրանք առանց որեւէ աստիճանակարգության: Սեղանի վրա դրվածքները մշագծում են դրա մակերեսը՝ կողմորելով մարդկությանը պատահած խզումներն ու հակամարտությունները: Ի հակադրություն դրանց՝ իստարկ կենտրոնը բացվում է որդես լույսի աղբյուր՝ իր մեջ առնելով թե՛ երկինքը, թե՛ դիտողին: *Պուլսար. ծոն խաղաղության* կողմնորոշում է դեռի համընդհանրականություն, երկխոսություն եւ այն մշակույթը, որը դեռ առջեւում է՝ դեռեւս անավարտ, դեռեւս կերտվող:

While the *Vishap* endures without intention, the *Pulsar* radiates with purpose. The sculpture carries a double origin: the ancient Armenian cult stone, revered since pagan times for its healing energy, and the astrophysical pulsar, whose rhythmic signals echo the beating of a living heart. Its surface holds symbols from civilisations across history - known and unknown, held without hierarchy. Wedge-shaped incisions mark its skin, encoding the ruptures and conflicts that have scarred humanity. Against them, the hollow centre opens as a source of light, framing sky and viewer alike. *Pulsar: Message of Peace* is an orientation toward tolerance, dialogue, and the culture still ahead of us - not yet completed, still being made.





Մի կողմում Յան Դոմսի ստեղծած փոխհարաբերական միջավայրը ծեփվորում է տարածական ակտիվ մի համակարգ, որը խթանում է շարժումն ու անմիջական մասնակցությունը: Նրա տեղակայանքը խոհեղ է արթնացնում անդրադարձի եւ թափանցիկության շուրջ. տարբեր տրամագծերով երկու աղակե շրջանակներ փոխկադակցված են այնպես, որ յուրաքանչյուր այցելու կարող է հովել աղակուն եւ այն շարժման մեջ դնել: Այդպիսով նա մասնակից է դառնում տարածության եւ հետեւաբար հենց ժառանգության ստեղծմանն ու վերափոխմանը: Այս աշխատանքը հուշում է, որ ժառանգությունը երբեք եզակի չէ. այն ծնվում է հարաբերության մեջ՝ մակերեսների միջեւ եղած այդ ձեղքի տիրույթում: Ինչպես տոտեմը՝ այն գոյություն ունի միայն այն դեպքում, երբ ինչ-որ մեկը հաղորդակցվում է դրա հետ:

On one side, a relational environment created by Jan Doms forms an active spatial system engaging movement and participation. His installation meditates on reflection and transparency: any visitor may touch the glass installation to set the glass circles rolling - participating in the creation and transformation of the space, and by extension, of heritage itself. The work proposes that heritage is never singular - it is produced in the relation, in the gap between one surface and another. Like the totem, it exists only when someone enters into contact with it.

ԱՆՍԱՐՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՐԿԱԿԻ ՈՒՂԻ
DOUBLE TRACK OF INFINITY

Գերմանական «Էրիա Քոմպոզեր» ստուդիան ծեփավորել է մի մոտեցում, որը նրանք անվանում են «Տարածքի կոմպոզիցիա»։ այն համադրում է զգայական հետազոտությունը լույսի և ձայնի տեղում կատարված ձայնագրությունների հետ, ապա այդ նյութը վերակազմավորում նոր ձայնային և տեսողական ձևերի մեջ։ Այս ցուցադրության համար նրանք կմեկնեն Արագած լեռ՝ վիշապաքարերը դրանց բնական միջավայրում արձանագրելու և այդ համդիմունը լույսի և ձայնի միջավայրում վերածելու ձայնադրությունների միջավայրի։ Ստեղծվելիք «Որսավոր տարածության ոգին» աշխատանքը վիշապաքարերի ներկայությունը կփոխադրի Երեւանի Ազգային թատերասրահի՝ «Կլանող մութ սենյակ»։

«Մեր նպատակն է վիշապաքարերի ոգին և ժառանգությունը լեռներից իջեցնել դեպի Երեւանի Ազգային թատերասրահի այցելուները։ Ի տարբերություն գիտական մեկնաբանության՝ մեր գեղարվեստական վերափոխումը նպատակ ունի վերականգնելու վիշապաքարերի առեղծվածայնությունը։ Այցելուներին հրավիրում ենք լսելու քարերի հնագույն իմաստությունն ու բացահայտելու իրենց սեփական ըմկալումներն ու զուգորդումները»։

ԷՐԻԱ ՔՈՄՓՈԶԵՐ

German media artists Area Composer have developed a practice they call 'Area Composing': blending sensory research with on-site recordings of image and sound, then reassembling this material into new sonic and visual forms. For this exhibition, they will travel to Mt. Aragats to record the Dragon Stones in their landscape context — and translate that encounter into an enveloping audiovisual environment using projection mapping. The resulting work, 'Catching the Spirit of Places', will bring the presence of the Dragon Stones to visitors in the Immersive Dark Room at the National Gallery.

"Our goal is to bring the spirit and heritage of the Dragon Stones downhill to the visitors of the National Gallery in Yerevan. In contrast to a scientific interpretation, our artistic transformation aims to restore the Dragon Stones' mystery. We invite visitors to listen to the ancient wisdom of the stones and explore their own perceptions and associations."

AREA COMPOSER

ԱՎԱՐՏՈՒՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ
ՎԻՇԱՊԱՔԱՐԻ
ՆԵՐԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԲԵՐԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՅ

THE RESULTING WORK WILL
BRING THE PRESENCE OF
THE DRAGON STONES AT
THE NATIONAL GALLERY

Այս ծրագիրը համրային միջոցառումների շարք է, որ հնարավորություն է տալիս առավել լայն լսարան ներգրավել ցուցադրության շրջանակներում: Նախատեսված միջոցառումները միասին ստեղծում են կենդանի միջավայր, որի առանցքում ժառանգության, հիշողության եւ փոխանցման հիմնահարցերն են:

Համրային ծրագրի հիմքում Օդան է: Վերջինս սոսկ սեմյակ չէ. այն վերաիմաստավորում է հյուրընկալությունը՝ որդես ժառանգության փոխանցման ձեւ: Հայկական ավանդույթում օդան հավաքների, երկխոսության եւ փոխանցման տարածք է, որտեղ գիտելիքը տարածվում է ոչ թե հաստատությունների, այլ մարդկային ներկայության եւ հաղորդակցման միջոցով: Ցուցադրության շրջանակներում Օդան գործում է որդես կենդանի միջավայր՝ կանգ առնելու, համդիմելու եւ ժառանգությանը ոչ թե որդես դիտորդ, այլ որդես անմիջական մասնակից հարաբերվելու համար:

Ցուցադրությանը զուգահեռ գործում է համադրված գրադարանային հատվածը, որտեղ մեկտեղված են լրատվության, հնագիտության, փիլիսոփայության, արվեստի տեսության եւ այլ բնագավառներից ցուցադրության թեմաներին առնչվող տեքստեր ու զաղափարախոսություններ: Գրադարանը հրավիրում է այցելուներին խորասուզվելու թեմաների մեջ, գտնելու սեփական հետաքրքրությունների թելն ու դիտարկելու ցուցադրությունը ավելի լայն իմտելկտուալ բեմարկումների համատեքստում:

Կոմդոգիտոր Կարեն Ասատրյանի «Իմաստնության լահադանները» երաժշտական ստեղծագործությունը, որը հատուկ գրվել է կատարվում է այս միջոցառման համար, Սարդարադատի ազգագրության թանգարանում նախկինում կայացած համանուն ցուցադրության արձագանքն է: Այն նույնդես հետազոտում էր Վիշադաքարերի դերը՝ որդես կենդանի հիշողության համ-գույցներ: Այս մոր կոմդոգիցիան շարունակում է նույն ճանադարիը՝ այդ ծայները բերելով դեմի Ազգային լատկերասրահ եւ հյուսելով դրանք ցուցադրության ընդհանուր կտավին: Այնտեղ, որտեղ քարերը լուծյաանք հարատետում են, երաժշտությունը նրանց ծայն է տալիս:

Ծրագրի հատուկ գործընկերոջ՝ «Չերքեզի ծոր» ձկնաբուծարանի հետ համագործակցությամբ, համրային միջոցառումների շարքն իր գազաթնակետին է հասնում դերֆորմատիվ ընթրիքով, որը բացահայտում է հյուրընկալությունը՝ որդես ժառանգության ամենամաբողջական դրսետորում: Ընթրիքի յուրաքանչյուր մամրուք խորհրդանշական է. հաց, գինի եւ ձուկ՝ տարրեր, որոնք դարեր շարունակ ուղեկցել են հայ մշակույթը՝ կրելով ավելի հին իմաստներ, քան որեւէ առանձին ավանդույթ: Արմատավորված լինելով այն հնագույն լանդշաֆտներում, որտեղ Վիշադաքարերը երբեմնի սահմանն էին մարդկային եւ տարերային միջեւ, դրանք այստեղ մատուցվում են որդես սնունդ, խորհուրդ եւ հիշողություն: Կիսել այս կերակուրը՝ նշանակում է մասնակից դառնալ փոխանցման մի ծիսակարգի, որը նույնքան հին է, որքան հենց քարերը:

Այս բոլոր միջոցառումների շրջանակում ժառանգությունը ոչ թե արխիվ է, այլ կենդանի գործելակերպ, որը վերակենդանանում է ամեն անգամ, երբ հավաքվում ենք դրա շուրջ:

The project extends into a series of public events that open the exhibition's themes to wider participation. Together, they form a living ecosystem around the core questions of heritage, memory, and transmission.

At the heart of the public programme is the Oda. More than a room, the Oda reframes hospitality itself as a form of heritage transmission. In Armenian tradition, the *oda* is a space of gathering, dialogue, and passing down – where knowledge moves not through institutions but through presence and sharing. Within the exhibition, the Oda operates as a living environment: a place to pause, to meet, and to experience heritage as something practiced rather than observed.

A curated library section accompanying the exhibition, bringing together texts, philosophies, and perspectives that approach the exhibition's themes from different angles – history, archaeology, philosophy, art theory, and beyond. The library invites visitors to go deeper, follow their own threads, and situate the exhibition within broader intellectual conversations.

A specially created musical piece written and performed by composer Karen Asatrian for this event, Wisdom Keepers carries the echo of an earlier exhibition of the same name, created for the Sardarapat Ethnography Museum, which also explored the role of the Vishap dragon stones as portals of living memory. This new composition continues that journey, bringing those voices into the space of the National Gallery and weaving them into the fabric of the exhibition. Where the stones persist without intention, the music gives them sound — an act of listening across deep time.

In collaboration with the special partner – the fish farm Cherkezi Dzor, the public programme culminates in a performative dinner exploring hospitality as heritage in its fullest, most embodied sense. The dinner is set with intention. Bread, wine, and fish – elements that have moved through Armenian culture across time, carrying meanings that predate and outlast any single tradition. Rooted in the ancient landscapes where the Vishap stones once marked the boundary between the human and the elemental, they arrive as nourishment, symbol, and memory. To share this meal is to participate in a form of transmission as old as the stones themselves.

Across these events, heritage is not an archive – it is a practice, alive in the moments we gather around it.



keynote speakers

EWA DOMAŃSKA is an internationally renowned historian and theorist of history, based at Adam Mickiewicz University in Poznań (Poland) and Stanford University (USA). She is widely recognized for her innovative contributions to contemporary historical theory, particularly in the fields of posthumanities, environmental humanities, and the epistemology of history. Domańska's work rethinks the foundations of historical knowledge by engaging with questions of ontology, ethics, and the status of the human in historical inquiry. Moving beyond traditional anthropocentric frameworks, she explores alternative modes of narrating and understanding the past, often drawing on insights from the natural sciences, anthropology, archaeology, philosophy and art. Her scholarship has been especially influential in advancing what she terms “non-anthropocentric history” and in fostering dialogue between history and the life sciences. Among her most significant contributions are her interventions in debates on memory, trauma, and the afterlives of violence, as well as her efforts to reconceptualize historical practice in light of global ecological crises.



ԷՎԱ ԴՈՄԱՆՍԿԱՎՆ միջազգային ճանաչում ունեցող պատմաբան է և պատմության տեսաբան է, որ գործունեություն է ծավալում Պոզնանի Ադամ Միցկեվիչի անվան (Լեհաստան) և Սթենֆորդի (ԱՄՆ) համալսարաններում: Մեծադեմ հայտնի է արդի պատմական տեսության մեջ իր նորարարական մերոդրոմներով, հատկապես՝ հետհումանիստար գիտությունների, բնադաշտայինության հումանիստար գիտության և պատմության իմացաբանության ոլորտներում: Դոմանսկայի աշխատությունները վերաիմաստավորում են պատմական գիտելիքի հիմքերը՝ քննության առնելով գոյաբանության, բարոյագիտության և պատմական հետազոտություններում մարդու կարգավիճակի հիմնահարցերը: Դուրս գալով ավանդական մարդակենտրոն շրջանակներից՝ նա հետազոտում է անցյալի ընկալման և այն պատմելու այլ-ընտրամբային ձևերը՝ հաճախ հենվելով բնական գիտությունների, մարդաբանության ու փիլիսոփայության ընձեռած հնարավորությունների վրա: Նրա գիտական գործունեությունն առանցքային դեր է խաղացել իր իսկ կողմից սահմանված «ոչ մարդակենտրոն պատմության» հայեցակարգի զարգացման և պատմագիտության ու բնական գիտությունների միջև երկխոսության խթանման գործում: Գիտության մեջ Դոմանսկայի կարևորագույն մերոդրոմներից են նաև արժեքավոր դիտարկումները հիշողության, տրավմայի և բռնության հետեանքների վերաբերյալ բանավեճերում, ինչդեպ նաև պատմական դրակտիկան համաշխարհային էկոլոգիական ձգնաժամերի համատեքստում վերաիմաստավորելու ջանքերը:

LYNN MESKELL is an internationally acclaimed archaeologist and anthropologist, currently serving as Penn Integrates Knowledge Professor at the University of Pennsylvania (USA). She is Richard D. Green Professor in Anthropology, Professor in Historic Preservation at the Weitzman School of Design, and curator in the Middle East and Asia sections at Penn Museum. She is also AD White Professor-at-Large at Cornell University. Born in Australia, she has conducted pioneering fieldwork and research across diverse regions, including Egypt, Turkey, South Africa, and India, establishing herself as a leading voice in archaeological theory and heritage studies. Meskell's scholarship is distinguished by its critical engagement with the politics of heritage, memory, and material culture. Her widely influential book, *A Future in Ruins: UNESCO, World Heritage and the Dream of Peace* (Oxford University Press, 2018), which received the 2019 Best Book Award from the Society for American Archaeology, offers a groundbreaking reassessment of global preservation practices. In it, she interrogates the role of UNESCO and the World Heritage program, revealing how heritage-making is deeply entangled with international governance, diplomacy, and competing claims of sovereignty. In her forthcoming book, *RUINED: A Heritage of War from UNESCO to NATO*, she examines the securitization of heritage and the escalation of ruin warfare worldwide.



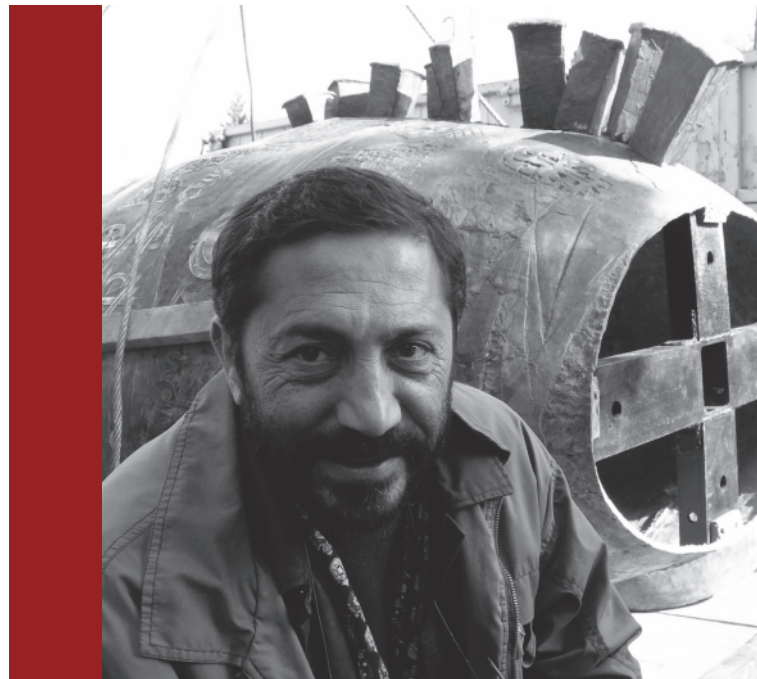
ԼԻՆ ՄԵՍԿԵԼԼ միջազգային հեղինակություն վայելող հնագետ և մարդաբան է: Ներկայումս Փենսիլվանիայի համալսարանի «Penn Integrates Knowledge» ծրագրի որոշետոր է (ԱՄՆ): Նա զբաղեցնում է Ռի-չարդ Դ.Գրինի անվան մարդաբանության որոշետորի պաշտոնը, Վայցմանի դիզայնի դոկտորի պատմական ժառանգության պահպանության որոշետոր է, ինչդեպ նաև Փենի թանգարանի Մերձավոր Արևելքի և Ասիայի բաժնիների համակարգող: Նա նաև Քորնելի համալսարանի հրավիրյալ պատվավոր որոշետոր է (AD White Professor-at-Large): Ծնունդով ավստրալացի Մեսկելն իրականացրել է մի շարք կարևոր աշխատանքներ և հետազոտություններ տարբեր տարածաշրջաններում, այդ թվում՝ Եգիպտոսում, Թուրքիայում, Հարավային Աֆրիկայում և Հնդկաստանում՝ որդես հնագիտական տեսության և ժառանգության ուսումնասիրության առաջատար մասնագետ: Մեսկելի գիտական գործունեությունն առանձնանում է մշակութային ժառանգության քաղաքականության, հիշողության և նյութական մշակույթի հիմնահարցերի քննական վերլուծությամբ: Նրա՝ մեծ արձագանք ստացած «Աղագան ավերակներում. ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ն, համաշխարհային ժառանգությունը և խաղաղության երազանքը» (2018) աշխատությունը, որն արժանացել է Ամերիկյան հնագիտության ընկերության 2019 թվականի «Լավագույն գիրք» մրցանակին, նորովի ու հիմնարար կերպով է վերաբնութային մշակութային պահպանության համաշխարհային գործելակերպը: Այս աշխատության մեջ նա վերլուծում է ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի և Համաշխարհային ժառանգության ծրագրի դերը՝ բացահայտելով, թե ինչդեպ է ժառանգության ստեղծման գործընթացը սերտորեն շաղկապված միջազգային կառավարման, դիվանագիտության և ինքնիշխանության հակասական հավակնությունների հետ: Մոտ աղագայում լույս տեսնելիք իր «ԱՎԵՐՎԱԾԸ. Պատերազմի ժառանգությունը՝ ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ից մինչև ՆԱՏՕ» գրքում նա քննության է առնում ժառանգության անվտանգայնացման գործընթացը և աշխարհում ավերածությունների պատերազմի սրացումը:

ARSEN BOBOKHYAN, PhD in History, is a distinguished scholar specializing in the early archaeology of the Armenian Highland, the broader Near East, and Asia Minor. His research spans a wide range of interconnected fields, including ancient cultural and trade networks, the emergence and development of urbanism, questions of identity in antiquity, and the study of early religious systems and cult practices. Recognized for his interdisciplinary approach and contribution to regional archaeology, Dr. Bobokhyan has played a significant role in advancing the understanding of ancient societies and their interactions across Eurasia. His academic profile is further marked by extensive international engagement: he has served as a visiting professor at leading institutions, including the Universities of Innsbruck (2012, 2016), Halle-Wittenberg (2012), Montpellier (2018), and Geneva (2022), as well as at the Max Planck Institute for Social Anthropology in Halle (2018). Since 2022, he has served as the Director of the Institute of Archaeology and Ethnography.



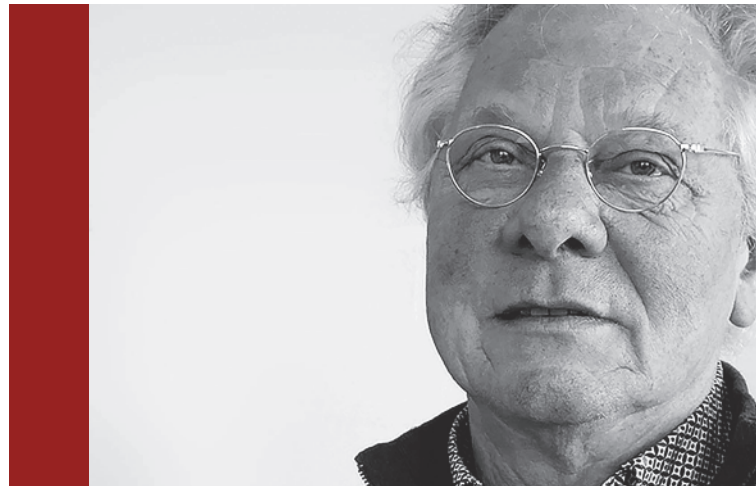
ԱՐՍԵՆ ԲՈԲՈԽՅԱՆ (դ.գ.դ.) անվանի գիտնական է, որի հետազոտությունների առանցքում Հայկական լեռնաշխարհի, Մերձավոր Արևելքի և Փոքր Ասիայի վաղ շրջանի հնագիտությունն է: Նրա հետազոտությունների շրջանակն ընդգրկում է փոխկապակցված մի շարք ոլորտներ, այդ թվում՝ հնագույն մշակութային ու առևտրային կապերը, ուրբանիզմի ծագումն ու զարգացումը, հնագույն ժամանակաշրջանում ինքնության հիմնահարցերը, ինչդեպ նաև վաղ կրոնական համակարգերի ու դաշտամունքային ծեսերի ուսումնասիրությունը: Հայտնի լինելով իր միջգիտակարգային մոտեցումներով և տարածաշրջանային հնագիտության մեջ ունեցած մեծ ավանդով՝ Բոբոխյանը մշանակալի դեր է խաղացել հնագույն հասարակությունների և Եվրասիայում նրանց փոխազդեցությունների վերաբերյալ պատկերացումների խորացման գործում: Նրա գիտական գործունեությունն աչքի է ընկնում նաև միջազգային լայն մերոգրավածությամբ. նա որդես հրավիրյալ որոշետոր դասավանդել է առաջատար այնուխի հաստատություններում, ինչդիսիք են Ինսբրուքի (2012, 2016), Հալլե-Վիտենբերգի (2012), Մոնթելյեի (2018) և Ժնևի (2022) համալսարանները, ինչդեպ նաև Հալլեի Մաքս Պլանկի սոցիալական մարդաբանության ինստիտուտը (2018): 2022 թվականից մինչ օրս զբաղեցնում է Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի տնօրենի պաշտոնը:

ALBERT VARDANYAN was born in 1954 in Leninakan, now Gyumri, Armenia. He is one of the notable figures of Armenian contemporary sculpture. His practice explores the human condition, memory, spirituality, suffering, and transformation. Working across sculpture, public art, and site-specific projects, Vardanyan creates works marked by emotional intensity, symbolic depth, and a powerful sense of material presence. He is recognized for major sculptural and public works including *Pulsar* in Bochum, Germany; *Disintegration* in Helm, Poland; *Pietà* in Ohio, USA; *Surgical Operation* in Gyumri, Armenia; and *Our Lady* in Spitak, Armenia. Vardanyan's work has been exhibited in Armenia and internationally, including in Germany, Denmark, Italy, Brazil, and the United States. His selected exhibitions include *Body: New Figurative Art* in Yerevan, Armenia, *Beyond Icons: Contemporary Art* in Yerevan, Armenia and in Chicago, *Dante in Armenia* in Ravenna, and the *First International Biennial* in Gyumri. Albert Vardanyan is an Honored Artist of the Republic of Armenia. He lives and works in Gyumri.



ԱԼԲԵՐՏ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԸ ծնվել է 1954 թվականին Լենինականում՝ ներկայիս Գյումրիում, Հայաստան: Հայկական ժամանակակից քանդակագործության նշանավոր ներկայացուցիչներից մեկն է: Նրա ստեղծագործությունն անդրադառնում է մարդու ներաշխարհին, հիշողությանը, հոգեւորությանը, տառադանքին եւ վերափոխմանը: Աշխատելով քանդակի, հանրային արվեստի եւ տարածքային նախագծերի ձեւաչափերում՝ Վարդանյանը ստեղծում է հուզական լարվածությամբ, խորհրդանշական խորությամբ եւ նյութի ուժեղ ներկայությամբ առանձնացող գործեր: Նա հայտնի է մի շարք նշանակալի քանդակներով եւ հանրային արվեստի գործերով, այդ թվում՝ Պոլսար (Բոխում, Գերմանիա), Դեզինտեգրացիա (Յելմ, Լեհաստան), Պիետա (Օհայո, ԱՄՆ), Վիրաբուժական միջամտություն (Գյումրի, Հայաստան) եւ Տիրամայր (Մոխտակ, Հայաստան): Վարդանյանի աշխատանքները ցուցադրվել են ինչդեհ Հայաստանում, այնուհետ էլ միջազգային հարթակներում՝ Գերմանիայում, Դանիայում, Իտալիայում, Բրազիլիայում եւ ԱՄՆ-ում: Նրա ցուցահանդեսներից են *Մարմին. Մոր ֆիգուրատիվ արվեստը* Երեւանում, Հայաստան, *Սրբադատներնեից այն կողմ. ժամանակակից արվեստը Հայաստանում* Երեւանում եւ Հիլսգոյում, *Դանտեն Հայաստանում* Ռավեննայում, ինչդեհ մաեւ *Գյումրու առաջին միջազգային բիենալեն*: Այբերտ Վարդանյանը Հայաստանի Հանրապետության վաստակավոր նկարիչ է: Վրդում եւ աշխատում է Գյումրիում:

JAN DOMS was born in 1949 in Tilburg, the Netherlands. He is a visual artist, performer, spatial researcher, exhibition maker, designer, and organizer whose practice moves across the fields of art, architecture, landscape, and urban planning. Doms studied Constructive Sculpture at the Academy of Fine Arts in Tilburg, where his interests in urban history and the Russian avant-garde began to shape his artistic language. He later studied Cultural Studies at Tilburg University, focusing on architecture and urban development. Since 2001, he has directed *LEF urban dynamics*, an agency that brings together his autonomous artistic practice with research and design for architecture and urban space. His work is characterized by dynamic sculptural objects, multidisciplinary performances, spatial installations, and collaborations across art, music, dance, glass, architecture, and urban research. Doms has exhibited and realized projects internationally, including in the Netherlands, Germany, Poland, Bulgaria, Ukraine, Brazil, Sweden, and Armenia. A significant part of his recent practice is connected to Armenia, particularly the long-term Mushtopia project, inspired by the abandoned Mush district of Gyumri. His works and collaborations have been presented at ACCEA/NPAK in Yerevan, the Aslamazyan Museum in Gyumri, and, most recently, at the Sardarapat Museum. Jan Doms has received several awards for his contribution to art, architecture, and urban planning. He lives and works in the Netherlands.



ՅԱՆ ԴՈՄՍԸ ծնվել է 1949 թվականին Թիլբուրգում, Նիդեռլանդներ: Նա վիզուալ, կատարողական արվեստագետ է, տարածության հետազոտող, ցուցահանդեսների կազմակերպիչ, դիզայներ եւ մշակութային նախագծերի նախաձեռնող է, որի ստեղծագործական գործունեությունը զարգանում է արվեստի, ճարտարապետության, լանդշաֆտի եւ քաղաքաշինության հատման կետերում: Դոմսը սովորել է Թիլբուրգի Գեղարվեստի ակադեմիայում՝ Կոնստրուկտիվ քանդակի բաժնում, որտեղ քաղաքային դատմության եւ ռուսական ավանգարդի նկատմամբ նրա հետաքրքրությունը ձեւավորել է նրա գեղարվեստական մտածողությունը: Ավելի ուշ նա ուսանել է Թիլբուրգի համալսարանում՝ կենտրոնացնելով ճարտարապետության եւ քաղաքային զարգացման վրա: 2001 թվականից նա ղեկավարում է LEF urban dynamics գործակալությունը, որը միավորում է նրա արվեստային տրակտիկան ճարտարապետության եւ քաղաքային տարածքի հետազոտական ու նախագծային աշխատանքների հետ: Դոմսի ստեղծագործական գործունեությունը բնորոշվում է դիմամիկ քանդակային օբյեկտներով, տարաբնույթ փերֆորմանսներով, տարածական իմաստալիզմներով եւ համագործակցություններով՝ արվեստի, երաժշտության, դարի, ադապտու, ճարտարապետության եւ քաղաքային հետազոտությունների ոլորտներում: Նրա աշխատանքները եւ նախագծերը ներկայացվել են միջազգային հարթակներում՝ Նիդեռլանդներում, Գերմանիայում, Լեհաստանում, Բուլղարիայում, Ուկրաինայում, Բրազիլիայում, Շվեդիայում եւ Հայաստանում: Նրա վերջին շրջանի գործունեության կարեւոր մասը կաղված է Հայաստանի, հատկապես երկարամյակետ Mushtopia նախագծի հետ, որը ներշնչված է Գյումրիի Մուշ թաղամասից: Նրա աշխատանքներն ու համագործակցային նախագծերը ներկայացվել են Երեւանի ժամանակակից փորձարարական արվեստի կենտրոնում՝ ՆՓԱԿ/ACCEA, Գյումրիի Ասլամազյան թուրքերի թանգարանում, ինչդեհ մաեւ վերջերս՝ Սարդարապատի թանգարանում: Յան Դոմսն արժանացել է մի շարք մրցանակների՝ արվեստի, ճարտարապետության եւ քաղաքաշինության մեջ ունեցած իր առանձնահատուկ ներդրման համար: Աղրում եւ աշխատում է Նիդեռլանդներում:

AREA COMPOSER is a media art collective formed by Ronald Gaube, Dorothee Pilavas, and Peter Hölscher. Their multidisciplinary practice brings together photography, sound, video, field recording, projection, and site-specific installation. The collective's work begins with a process of discovery. Travelling with cameras, microphones, and notebooks, they explore places through repeated encounters - observing them by day and night, in different atmospheres, and through the stories of the people connected to them. These collected impressions, images, sounds, and experiences become the raw material for their compositions. Area Composer creates image-sound works that reveal hidden dimensions of a place, making its atmosphere, memory, and inner rhythm visible and audible. Each project is developed in close relation to its site, adapting to the scale of the projection surface, the acoustics, the architecture, and the movement of the audience. Their works can take place in urban spaces, natural landscapes, churches, museums, theatres, train stations, façades, bridges, parks, and other public or transitional environments. At the heart of their practice is the transformation of place: returning artistic experience to the site from which it emerged and creating a unique encounter between space, image, sound, and audience.



ԷՐԻՎ ԶՈՍԺՈՇԵՐ-ը մեդիաարվեստի խումբ է, որը ձեւավորվել է Ռոմալո Գաուբեի, Դորոթեե Պիլավասի եւ Պետեր Հյոլշերի կողմից: Նրանց տարաբնույթ գործունեությունը միավորում է լուսանկարչությունը, ձայնը, տեսանյութը, դաշտային ձայնագրությունը, տրոյեկցիան եւ տարածքային իմաստալիզմը: Խմբի աշխատանքը սկսվում է հայտնաբերման գործընթացից: Ճանադարհորդելով տեսալիցիկներով, միկրոֆոններով եւ նոթատետրերով՝ նրանք ուսումնասիրում են վայրերը բազմակի հանդիպումների միջոցով՝ դիտարկելով դրանք ցերեկը եւ գիշերը, տարբեր մթնոլորտներում, ինչդեհ մաեւ տվյալ վայրի մարդկանց դատմությունների միջով: Հավաքված տղավորությունները, դատկերները, ձայներն ու փորձառությունները դառնում են նրանց ստեղծագործությունների հիմնական նյութը: ԷՐԻՎ ԶՈՍԺՈՇԵՐ-ը ստեղծում է դատկերա-ձայնային կոմպոզիցիաներ, որոնք բացահայտում են վայրի թաքնված շերտերը՝ տեսանելի եւ լսելի դարձնելով նրա մթնոլորտը, հիշողությունը եւ ներքին դիմը: Յուրաքանչյուր նախագիծ մշակվում է տվյալ տարածքի հետ սերտ կադի մեջ՝ հարմարեցվելով տրոյեկցիոն մակերեսի չափերին, ակուստիկային, ճարտարապետությանը եւ հանդիսատեսի շարժման ձեւերին: Նրանց աշխատանքները կարող են իրականացվել քաղաքային միջավայրերում, բնական լանդշաֆտներում, եկեղեցիներում, թանգարաններում, թատրոններում, կայարաններում, շենքերի ծակատներին, կամուրջների տակ, այգիներում եւ հանրային այլ տարածքներում: Նրանց գործունեության առանցքում տարածքի վերափոխումն է՝ գեղարվեստական փորձառությունը վերադարձնել այն վայրին, որտեղից այն ծնվել է, եւ ստեղծել եզակի հանդիպում տարածքի, դատկերի, ձայնի եւ հանդիսատեսի միջեւ:

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ՀՈՎԱՆԱՎՈՐԿՈՂ ՊԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ՊԱՏՄԱԳՐԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

միջազգային գիտաժողով

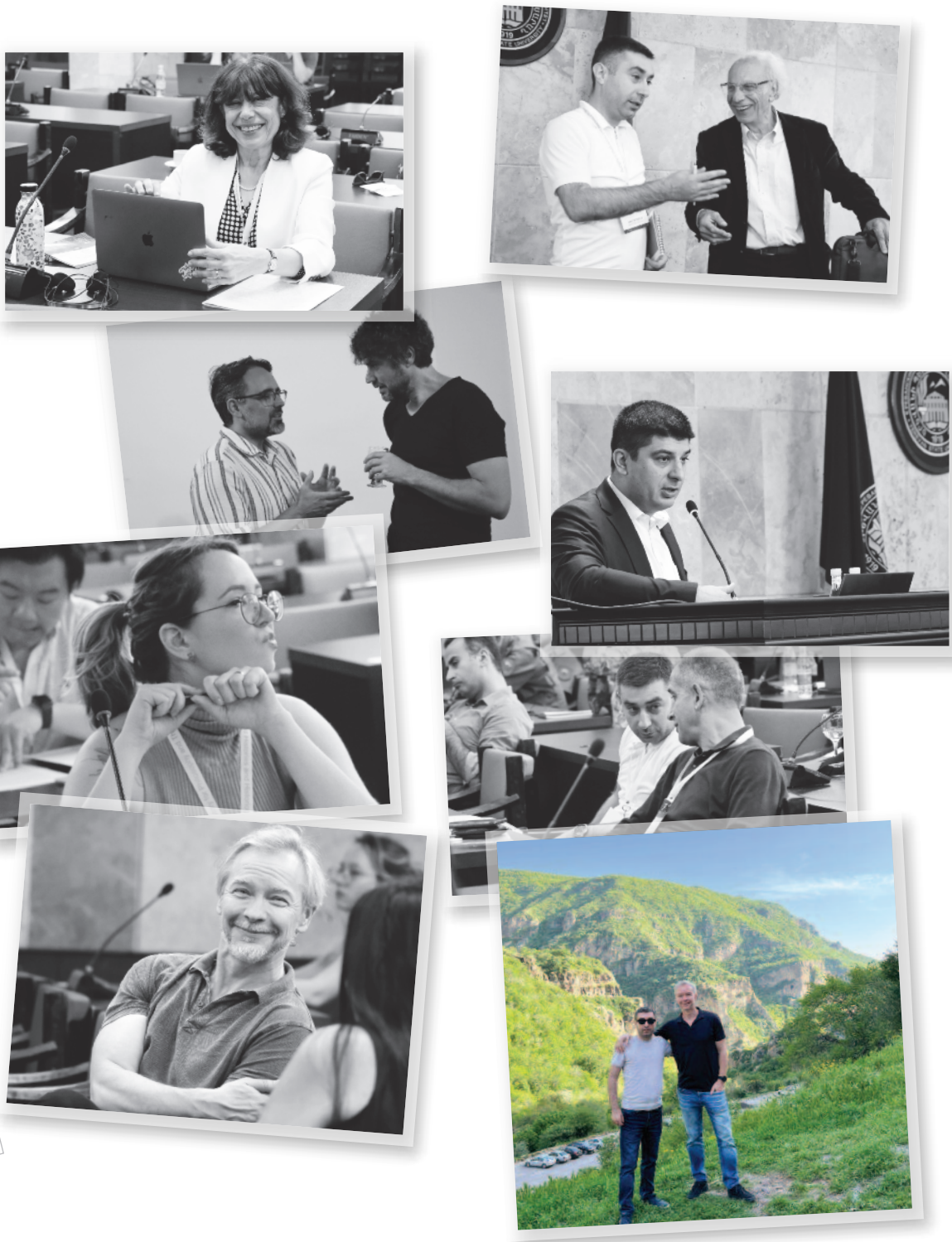
կազմակերպիչ՝ ԵՊՀ Պատմության փիլիսոփայության և տեսության լաբորատորիա / Երեւան, հունիսի 12-13, 2025 թ.

2025 թվականի հունիսի 12-13-ը տեղի ունեցավ Երեւանի Պետական համալսարանի Պատմության փիլիսոփայության և տեսության լաբորատորիայի կազմակերպած առաջին միջազգային գիտաժողովը: Գիտաժողովի նյութական էր՝ համախմբել Պատմության փիլիսոփայությունն ու տեսաբաններին, Պատմաբաններին, սոցիոլոգներին, ինչդեռ նաեւ թեմայով հետաքրքրված այլ մասնագետների ամբողջ աշխարհից և նյութատեղ մտքերի, հարցերի ու տարբեր ռեսուրսների փոխանակմանը: Գիտաժողովին մասնակցեցին 10 երկրներից ժամանած 35 բանախոսներ: Գիտաժողովը հարթակ ծառայեց՝ հետազոտելու, թե ինչդեռ են Պետությունները կառուցարկում, Պարտադրում և վիճարկում տարբեր Պատումներ: Գիտաժողովի շրջանակում բննարկվեցին Պետությունների դերը Պատմագրության և հանրային իշխողության ձեւավորման մեջ, Պետական Պատումների կառուցարկման և Պարտադրման մեխանիզմները, ինչդեռ նաեւ դրանց նկատմամբ դիմակայության ձեւերը: Առանձնահատուկ ուշադրություն դարձվեց սփյուռքային Պատումներին, Պետական հովանավորությամբ իրականացվող միջամտություններին (օրենսդրություն, կրթություն, մշակութային քաղաքականություն) և Պետական բռնության Պատմագրական ներկայացմանը:

STATE-SPONSORED HISTORIES AND HISTORIOGRAPHIC AUTHORITY

1st Conference of the Laboratory for Philosophy and Theory of History, YSU Yerevan (Armenia), 12-13 June 2025

On June 12-13, 2025, the first international conference organized by the Laboratory for Philosophy and Theory of History at Yerevan State University took place. The conference aimed to bring together philosophers and theorists of history, historians, sociologists, as well as other specialists interested in the topic from around the world, and to foster the exchange of ideas, questions, and resources. The conference hosted 35 speakers from 10 countries. It served as a platform for examining how states construct, impose, and contest different narratives. Within the framework of the conference, discussions focused on the role of states in shaping historiography and public memory, the mechanisms of constructing and enforcing state narratives, as well as the forms of resistance to them. Particular attention was paid to diasporic narratives, state-sponsored interventions (including legislation, education, and cultural policy), and the historiographical representation of state violence.



ԱՆՑՅԱԼԻՑ

PAST PROJECT



«ԻՄԱՍՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. Հայկական լեռնաշխարհի կենդանի խորհրդանշները» ցուցահանդես է, որտեղ միաձուլվում են առաստիվը, նյութը և երևակայությունը: Նախագծի հիմքում հին վիշապաքարերն են՝ Հայկական լեռնաշխարհի մենաքարերը: Այս հուշարձանները ժամանակին կանգնած են եղել աղբյուրների ակունքին՝ խորհրդանշելով երկրի և երկնքի սրբազան միաձուլումը:

WISDOM KEEPERS: Living Symbols of the Armenian Highlands unfolds a space where myth, matter, and imagination converge. At the heart of this project are the ancient vishapaqars – carved dragon stones of the Armenian Highlands. These monumental forms once stood at water springs, marking sacred intersections of earth and sky.

ART INSIGHT

WISDOM KEEPERS
Living Symbols of the Armenian Highlands

Sardarapat Memorial Complex, Museum of Armenian Ethnography and the National Liberation Movement





ART INSIGHT

ՆԱԽԱԶԵՆՈՂՆԵՐ | PROJECT INITIATORS

Դավիթ Մոսինյան, Հրաչյա Վարդանյան, Ավետիք Վարդանյան
Davit Mosinyan, Hrachya Vardanyan, Avetik Vardanyan

ռազմավարական գործընկեր
Արթուր Փոքրիկյան

strategic partnership
Arthur Pokrikyan

ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԿԱԶՄ / CONFERENCE EXECUTIVE

գիտաժողովի կազմակերպիչ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
Փիլիսոփայության և հոգեբանության ֆակուլտետ
Հումանիտար հետազոտությունների ինստիտուտ
Պատմության փիլիսոփայության և տեսության լաբորատորիա

organizer of the conference
YEREVAN STATE UNIVERSITY
Faculty of Philosophy and Psychology
The Institute of Humanities Research
Laboratory for Philosophy and Theory of History

ՑՈՒՑԱՅԱՆԴԵՍԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԿԱԶՄ | EXHIBITION EXECUTIVE

ցուցահանդեսի կազմակերպիչ

Արթինսայթ

organizer of the exhibition

ArtInsight

գեղարվեստական ղեկավար

Հրաչյա Վարդանյան

artistic director

Hrachya Vardanyan

համադրող

Ելենա Մելքումովա

curator

Elena Melkumova

խորհրդատու

Վազգեն Պախլավունի Թադևոսյան

advisor

Vazgen Pahlavuni Tadevosyan

ԱՐՏԱԴՐԱԿԱՆ ԵՎ ԴԻԶԱՅՆԵՐԱԿԱՆ ԽՈԽՐ / PRODUCTION & DESIGN TEAM

վավերագրում (լուսանկարահանում / ռեալիզացիա)

Վարուժան Դիլոյան

photo / video documentation

Varuzhan Diloyan

գրաֆիկական դիզայն

Մկրտիչ Մաթևոսյան

visual design

Mkrtch Matevosyan

ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՆԵՐ | INSTITUTIONAL PARTNERS

Հայաստանի ազգային զբոսայգիի ղադերասրահ
«Ակտուալ արվեստ» մշակութային միություն
Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ
Վենետիկի Կա Ֆոսկարի համալսարան
Բեռլինի Ազատ համալսարան
Երեւանի ղետական կոնսերվատորիա

National Gallery of Armenia
Actual Art Cultural Union
Institute of Archaeology and Ethnography
Ca' Foscari University of Venice
Freie Universität Berlin
Yerevan State Conservatory

